

Martin veel belang hecht aan zijn schrijfactiviteit, dus dat was een mogelijke lijn. Mijn eerste idee was dat hij een nooit ophoudend salon, een roterend soort van *talk event* zou leiden. Toen ik vervolgens met onder meer Jeroen Peeters [voormalig dansrecensent van de FET, ex-dramaturg van het Tanzquartier in Wenen] praatte, kwam de suggestie om workshops te organiseren. Het ging dus weg van de oorspronkelijke idee, het werd iets anders, maar dat is goed. Ik hou van de ooit door Tim Etchells gelanceerde notie 'het wil het', omdat ze de regisseursidee enigszins in vraag stelt. De gedachte van 'het' speelde tijdens het Beursproject op heel verschillende niveaus, tot op het ogenblik dat ik het zelf begon oneens te zijn omdat sommige mensen het evenement een beetje al te serieus namen. Andere mensen kwamen naar mij toe en zeiden: 'ah, goed dat die en die nu het voortouw nemen'. Dat was een misverstand, want er waren gewoon geen leiders of regisseurs. Hoe dan ook, voor mij was het van meet af aan duidelijk dat als ik naar de Beurs ging om er *Affects* en *(Re)SORT* te doen, dat van mij heel wat energie zou vragen, vooral om de stukken aan de concrete plek aan te passen – *(Re)SORT* werd bijvoorbeeld drie keer aangepast tijdens het tonen. Ik zou dus niet in staat zijn om mij intensief met andere dingen bezig te houden en tegelijkertijd ook nog met de mijne. Niet dat *Affects* en *(Re)SORT* mijn werk zijn, maar ik ben wel erg begaan met de concrete plek, met de presentatie, met de encenering.

Als je een psychoanalytische lezing van dat soort samenwerking zou willen geven, zou die – zoals jij suggereert – allicht in de richting gaan van de formule 'je anderen en hun werk toe-eigenen opdat zij zich jouw toe-eigeningen zouden toe-eigenen'. Tegelijkertijd speelt er iets anders. Theater, film of muziek breken met de idee van één enkele artiest die in één ruimte één enkel kunstwerk maakt. Het zijn allemaal vormen van samenwerking. Ik denk dat iedere samenwerking zijn tijd heeft en je doorheen de samenwerking ook de mechanica ervan leert ontdekken. Wanneer je die ook effectief kent, moet je stoppen. Want dan zijn er minder vragen, terwijl wellicht juist de vragen een samenwerking, ook de conflicten, interessant maken.

Eerder dan in een toe-eigening door anderen van mijn toe-eigeningen van hen, stel ik belang in de kritiek van mijn kritiek. Neem bijvoorbeeld het werken aan *Events for Television*. Het was een wonderbaarlijke situatie:

we brachten onze werktijd meestal al pratend tezamen aan tafel door. Binnen BDC was iedereen toen hyperkritisch voor iedereen, tot op het moment dat het dingen die hadden kunnen gebeuren onmogelijk begon te maken. Maar het was interessant. Iedereen observeerde de beslissingen en handelingen van iedereen. Tot we op een gegeven moment in de studio na acht uur gepraat tot de conclusie kwamen dat het genoeg was geweest en beslisten om wat jointjes te roken en het allemaal van ons af te schudden. En oeps, toen hadden we plotseling een hoop materiaal waarover we het allen eens waren dat het ons voedde... Het is allemaal heel tricky, want zoals gezegd voel ik mij niet erg goed in leidinggeven of regisseren. Ik voel mij competent als het op enceneren aankomt, want ik heb strikte ideeën over ruimte, timing, kadring, context,... Ik kan daar heel geborneerd in zijn, in die zin dat ik het allemaal minstens één keer conform die ideeën wil zien gebeuren. Ik kan daar ook op doorgaan, wat wellicht de reden is dat het vaak ook zo gebeurt zoals ik het zelf graag wil.

Het evenement in BSBbis was de laatste samenwerking binnen BDC. De geest van BDC was heel erg aanwezig, maar ook het interne gevecht – een vriendelijk gevecht, dat wel, maar desalniettemin een gevecht. We leerden allemaal van dat gevecht. Niemand die uit BDC komt, denkt nog op dezelfde manier over performance als voorheen. Dat is voor mij een interessante vaststelling, maar het is ook de reden waarom BDC moest ophouden te bestaan. Het eindigde met een grote desillusie over samenwerking, over performance, over productie, over het readymade-karakter van een voorstelling,... De mensen die in BDC zaten, kunnen nu de hype die de groep omgaf voor hun eigen werk gebruiken. Ik ben heel benieuwd naar wat er verder zal gebeuren met mijn werk, dat opnieuw een samenwerkingsverband is [Frankfurter Küche], met Martins werk, met het werk van Alice, met dat van Hendrik,...'

Zwakheid als utopie?

'Mijn belangrijkste motivatie om performances te doen, is wantrouwen tegenover controle en regie. Door risico's te nemen, toon je zwakheden en maak je openingen. Het gaat echt om zwakheid, in relatie tot het cliché van de kracht en de demagogische macht van het theater, dat nog steeds gangbaar is en gedurig wordt getoond [*'performed'*]. Wij spelen daar

mee, maar op een zwak niveau, zodat 'het' [de voorstelling, de performance,...] op elk ogenblik kan openbreken, uit elkaar kan vallen... Dat gebeurt ook regelmatig. Toen we bijvoorbeeld *(Re)SORT* deden, voelden we ons met elke nieuwe voorstelling almaar meer op ons gemak, ook al veranderden we steeds meer aan de encenering. Op een bepaald ogenblik werd het dan duidelijk dat er iets weg was, er een soort van contextuele *shift* had plaatsgevonden. Risico en zwakheid maken deel uit van de context, moeten daarbinnen kunnen gebeuren – en als dat verdwijnt, is 'het' morsdood en werkt een voorstelling als *(Re)SORT* niet langer. Deze houding verklaart waarom ik nog steeds erg geïntrigeerd ben door, misschien zelfs sterk leun op het werk dat Merce Cunningham met John Cage heeft gemaakt. Het is geen kwestie van bewondering, wel van respect. In hun samenwerking was er eveneens plaats voor onvoorziene gebeurtenissen, uiteraard op een ander niveau dan in mijn werk vanwege hun verschillende interesse in vormkwesties. Maar toch, het bewustzijn van zwakheid en riskantie is er heel, heel sterk in aanwezig. Eind de jaren tachtig, begin de jaren negentig zag je daarentegen dat zwakheid geen onderdeel meer was van de performance als zodanig, maar veeleer werd getoond [*'performed'*] als een beeld. Dat is volstrekt verschillend van wat mij interesseert.

Of daar een soort van utopische hoop achter zit? De utopie bestaat er wellicht niet in om een tijdelijke gemeenschap of *communitas* te creëren. Veeleer gaat het erom dat als we samenkomen voor een voorstelling, ieder momentaan gecreëerd element een onderdeel is van het sociaal of communicatief systeem dat wij tezamen maken. Als je dat vanuit Luhmanns systeemtheorie bekijkt, weet je dat er alleen die momentane elementen zijn en er niet ook nog zo iets als een achterliggend systeem is. De mogelijkheid van mislukking, dus zwakheid, is er dan wanneer je niet langer weet wanneer je de grond onder je voeten zal verliezen. Daar is het mij om te doen – om het introduceren van de overtuiging dat het systeem waarvoor het publiek betaalt en dat performers en publiek feitelijk tezamen creëren, er tegelijkertijd ook niet is. In die zin hebben mijn voorstellingen iets utopisch. Maar als het niet lukt, ook goed. Wij enceneren een soort van belofte door de grens te overschrijden tussen performer en publiek, tussen een film- en een tekstfragment, tussen een muziekcompositie en de ervaring van 'het